

DEİK VE ATİB ÇALIŞMA PROGRAMININ

İMZA TÖRENİ

TÜRKİYE VE AZERBAYCAN ARASINDAKİ EKONOMİK İLİŞKİLERDE GELİNER SON DURUM VE YAPILMASI GEREKENLER

DEİK – ATİB İŞBİRLİĞİ

18 Mart 2005 İstanbul

AHMET ERENTOK

**YÖNETİM KURULU BAŞKANI
KONUŞMA METNİ**

Sayın Başkan, Basının Değerli Temsilcileri,

2004 yılının ikinci yarısından itibaren çıktığımız ‘Türkiye-Azerbaycan ikili ekonomik ilişkilerinin istenilen seviyelere yükseltilmesi’ yolunun önemli

Bulduğumuz coğrafyada başdöndüren bir hızla gelişen ve değişen bölgesel koşullar, ekonomik ve siyasi istikrarın sağlanmasının ve sürdürülmesinin ne denli zor olduğunun en önemli göstergesidir.

Bu gerçekten yola çıkarak, sahip olduğu petrol ve doğal gazın uluslararası pazarlara çıkarılması için yapılan anlaşmalar ile gerek gelişmiş ülkelerin, ülkeye sermaye yatırmasının temin edilmesi gerek enerji tehlikesizliğinin temini için çok önemli bir ortam yaratan Azerbaycan, Kafkasların, siyasi ve ekonomik olarak en istikrarlı ülkesidir. 1995 yılında itibaren başlayan siyasi ve ekonomik istikrar ile Kafkaslarda güven ülkesi ve BDT Cumhuriyetleri içinde bölgesinde ekonomisi en hızla gelişen ülke konumunda olan Azerbaycan; bu konumunu; Milli Lideri Haydar Aliyev’ in başlattığı kalkınma hamlesini, ülkenin topyekün kalkınma hamlesine dönüştüren Devlet Başkanı İlham Aliyev’ in idaresinde daha da sağlamlaştırmaktadır.

YATIRIM ORTAMI

Azerbaycan’da siyasi ve ekonomik istikrar sayesinde yatırım ortamı olumlu hale gelmiştir. Vergi, gümrük ve bankacılık sisteminde, ticaret rejiminde yabancı sermayenin gelişini engelleyecek hiç bir yasaklama yoktur. Mevcut kanunlara göre yabancı yatırımcılar; Azerbaycan` da şirket, şube veya temsilcilik kurabilir, menkul ve gayrimenkul kıymetlere sahip olabilir, özel teşebbüs faaliyetlerinin istenilen türü ile meşgul olabilir. Azerbaycan kanunları; yerli ve yabancı sermayenin haklarının korunmasına aynı derecede garanti verir. Yabancı yatırımcılar; devlet mülkiyetinin

özelleştirilmesinde iştirak etmek, ülkede kazanmış oldukları karı yurt dışına transfer etmek hakkına da sahiptirler.

Son yıllarda vergi yükü de giderek azalmaktadır. Örneğin son 5 yıl içinde şirketlerin gelir vergisi oranları % 32' den %24' e KDV oranları % 20' den % 18' e, Sosyal Sigorta Oranları % 35' den % 27' e indirilmiştir. Vergi kanunlarına göre vergi oranları azaltılabilir ancak arttırılamaz.

Azerbaycan yatırım maliyetleri açısından da son derece önemli avantajlar sağlamaktadır. 270 milyonluk BDT ve Orta Asya pazarlarına, işgücünün, hammaddenin, enerjinin, taşımacılığın ucuz olması üretim maliyetlerinde % 50 lere varan avantajlar söz konusudur. Ayrıca 13 BDT Cumhuriyetinden 11 ile sahip olduğu gümrük anlaşmaları nedeniyle de malın sözü edilen pazarlara gümrük vergilerinden muaf olarak çıkarılması mümkündür.

Bu çerçevede ülke ekonomisine yatırımların yönlendirilmesi maksadı ile hükümet tarafından "açık kapı" siyaseti hayata geçirilmiştir. Tüm bunların neticesinde 2004 yılında Azerbaycan ekonomisine yapılan yatırımların toplamı 4 milyar 924 milyon dolara ulaşmıştır. Bu rakamın 3 milyar 629 milyonu yabancı yatırımlara, 1 milyar 295 milyonu ise yerli yatırımlara aittir.

ÖZEL SEKTÖRÜN GELİŞMESİ

Azerbaycan' da sürekli ekonomik büyümenin sağlanmasında, çok sayıda sosyal ve ekonomik problemlerin çözümünde özel sektör mühim role sahiptir. 2004 yılında GSYİH'nin % 73.5 'i özel sektör tarafından gerçekleştirilmiştir. Sanayi ürünlerinin % 57 si, çalışan nüfusun % 70' i, bütçe gelirlerinin % 50' si tarım ürünlerinin % 99,7 si özel sektörün payına düşmektedir.

Son yıllarda Girişimciliği Destek Fonu vasıtasıyla, devletin özel sektöre mali desteği sürekli bir hal almaktadır. Bu Fona devlet bütçesinden ayrılan rakam her geçen yıl artmaktadır. Bu rakam 2004 yılında 100 milyar Manat (yaklaşık 20 milyon ABD Doları) olarak gerçekleşmiştir. 2005 yılında bu rakam 200 milyar Manata yani yaklaşık olarak 40 milyon ABD Dolarına ulaşacaktır. Bu fon vasıtasıyla verilen krediler basın sektörün gelişimine, ithalata ikame olacak malların üretimine, yerli imalat sanayinin gelişimine, ihracat potansiyeli olan malların üretimine, halıcılık, dokumacılık sektörlerine ve devlet programlarında belirlenmiş özel projelerin hayata geçirilmesine destek olmak amacıyla ve ana parası 3 yıl geri ödemesiz ve yıllık % 7 lik bir faiz ile verilmektedir.

Özel sektörün gelişimine destek veren bir diğer gelişme de Devlet Başkanı İlham Aliyev' in tüm yurtdışı gezilerine işadamlarından oluşan bir heyet ile gitmesidir. Bu seyahatlerde özellikle petrol dışı öncelikli sektörlerde hayata geçirilecek çok sayıda proje ve işbirliği imkanları elde edilmiştir.

Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Başkanı İlham Aliyev' in son derece önem verdiği ve Azerbaycan' ın topyekün kalkınmasında çok önemli rolü olan Bölgelerin Kalkınması Devlet Programının hayata geçirilmesinde yer alan işadamlarının devlet tarafından madalya ve plakette ödüllendirilmesi; özel sektörün gelişimine devlet tarafından verilen önemi belirten bir diğer göstergedir. Devlet tarafından taltif edilen şirketler arasında yerli şirketlerle birlikte yabancı şirketlerin bulunması da Azerbaycan Cumhuriyetinde iş yapan şirketler arasında yerli ve yabancı şirket ayrımı olmadığını en önemli göstergesidir.

ÖZELLEŐTİRME

2000 Yılı Mayıs ayında Azerbaycan' da İkinci Özelleőtirme Programı kabul edilmiştir.

Bu program çerçevesinde Askeri emlak ve teçhizat, devlet bütçesi hesabına yaratılmış teőkilat ve kuruluşlar ile diğer devlet ehemmiyetli emlak özelleőtirilemez. Bunlardan başka Demir Yolları, Radyo ve Televizyon istasyonları ve sulama sistemleri de özelleőtirme programına dahil değildir.

Uygulanan bu programa göre özelleőtirmeye iştirak etmek isteyenlere karőtı kısıtlamalar mevcut olmadığı gibi devlet organlarının ve devlet müesseselerinin özelleőtirmeye katılmalarına izin verilmemektedir. Yabancı ülke vatandaşlarının hiçbir kısıtlama olmadan özelleőtirmelere iőtiraki de mümkündür.

Halihazırda telekomünikasyon, havacılık sanayisi, kumaőt üretimi, tarım sanayisi, enerji sektörü vb. Alanlarda özelleőtirme imkanları mevcuttur. 1995 yılında ilki başlatılan Özelleőtirme Programları çerçevesinde, 1000 den çok orta ve büyük ölçekli iőtletme özelleőtirilmiőtir.

EKONOMİK KALKINMAYI HIZLANDIRAN DEVLET PROGRAMLARI

Ekonomideki ve özel sektörün gelişiminde yakalanan ivmeyi, 2003 yılından itibaren uygulamaya konulan devlet programları ve kararnameler ile sağlanmıştır.

Bunlar;

1. 2003 – 2005 yılları için Yoksulluğun Azaltılması ve Ekonomik Gelişmeler Üzerine Devlet Programı
2. 2004 – 2008 yılları için Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Kalkınması Devlet Programı
3. Yolsuzlukla Mücadele Programının İcrası
4. İnsan Gelişimi Programı
5. Petrol Gelirlerin Uzun Vadeli Kullanımı Stratejisi

olarak sıralanabilir.

Yanısıra Cumhurbaşkanı`nın kararnamesiyle Cumhurbaşkanı yanında Azerbaycan Girişimciler Şurası ve Azerbaycan Yatırımları Teşvik ve Tavsiye Fonu kurulmuştur. Bu kuruluşlar, ülkeye yabancı sermayenin çekilmesi ile ilgili yatırım ortamının iyileştirilmesi ve özel sektörün geliştirilmesi için danışman rolü üstlenmiştir.

Uygulamaya konulan programların asıl amacı, Azerbaycan' daki bölgelerin ekonomik kalkınmasının Bakü seviyesine ulaştırılması ve petrol dışı sektörlerin gelişmesini temin yolu ile işsizliğin azaltılmasıdır. (2004 yılı verilerine göre örn. İmalat sektöründe faaliyet gösteren firmaların % 72 si Bakü civarında bulunmaktadır. Ayrıca Ortak iőtletmeler ve yabancı sermaye yatırımlarının %95-97' si Bakü civarındadır)

Bu amaca en çok hizmet eden devlet programları içinde yer alan 2004 – 2008 yılları için Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Kalkınması Devlet Programı daha kapsamlı olarak aőtayıda verilmektedir.

2004 – 2008 YILLARI İÇİN BÖLGELERİN SOSYAL VE EKONOMİK KALKINMASI İÇİN DEVLET PROGRAMI

Programın asıl maksadı;

1. Bölgelerin mevcut potansiyelden verimli bir şekilde istifadesi
2. Ekonominin ayrı ayrı sahalarının gelişmesi üretim kurumlarının faaliyetlerinin iyileştirilmesi ve daha da genişletilmesi,
3. İhraç özelliği olan mahsüllerin üretiminin artırılması
4. Yerli girişimciliğin artırılması yolu ile nüfusun hayat standardının yükseltilmesi,
5. Özellikle gençlerin faydalı işler yapmasını temin ederek

ülke ekonomisinin dinamik gelişimine imkan yaratmaktır.

Bu amaca ulaşmak için, yerli kaynaklardan daha fazla istifade, bölgelerin gelişebilmesi için bölgesel altyapı yatırımlarının yapılması, tarım sektöründeki islahatların ikinci aşamasını süratlendirmek ve çiftçilere ve tarım işçilerine yardım maksadı ile muhtelif hizmet merkezleri yaratmak, tohumcuğu geliştirmek, tarım ekipman ve makina parkını iyileştirmek, yatırımcıyı celbetmek üzere elverişli şartlar yaratmak gibi işler görülmektedir.

Bu program çerçevesinde Azerbaycan 10 Bölgeye bölünmüştür. Yine program çerçevesinde bölgelerdeki sanayi tesislerinin faaliyetlerinin iyileştirilmesi ve isdihtam yaratacak yeni işyerleri açılacaktır. Özellikle tarımsal işletmelerin iyileştirilmesi ve çiftçilerin mahsullerinin satış imkanlarının artırılmasına özel önem verilecektir. Ayrıca dağlık bölgelerin kalkınmasına öncelik verilecektir.

Programın öncelikleri arasında sanayi bitkilerinin yani tahıl üretiminin, üzümculüğün, meyveciliğin, pamukçuluğun, tütüncülüğün, çaycılık ve ipekçiliğin gelişmesi bulunmaktadır.

Bu çerçevede ipotek mekanizması, leasing, franchising finansman sistemlerinin hayata geçirilmesi için çok önemli adımlar atılmıştır.

Özellikle altını çizerek vurgulamak istiyorum ki Azerbaycan Devlet Başkanı İlham Aliyev, başlattığı ekonomik kalkınma hamlesinin devamı için Devlet Başkanı olarak bütün desteği vermeye ve var olan hukuki altyapının mükemmelleştirilmesinde kararlıdır.

Gelecek 20 yıl içinde petrol sektöründen ülkeye girişi beklenen 45-50 milyar dolarlık gelirin; petrol dışı sektörlerin ve bölgelerin kalkınmasına harcanması, altyapı çalışmalarının tamamlanması, yoksulluğun azaltılması ve sosyal problemlerin halli, ekonomideki entellektuel seviyenin, teknolojinin ve insan kalitesinin yükseltilmesi için harcanması planlanmaktadır.

Böyle bir durumda Türkiye' nin girişimi ve önderliği, Azerbaycan`ın faal katılımı ile yeni bir bölgesel ekonomik işbirliğinin oluşturulmasına ihtiyaç olduğunu düşünmekteyim. Bu ihtiyaçtan yola çıkarak fikir babası olduğumuz TAR konsepti ile ilgili kısa bir bilgi vermek isterim.

TAR KONSEPTİ

(TÜRKİYE – AZERBAYCAN – RUSYA EKONOMİK İŞBİRLİĞİ) KONSEPTİ

Tarihin en eski çağlarından bu yana medeniyetler beşiği olmuş topraklarda yerleşmiş 3 devletin sahip olduğu tarihi, kültürel bağlar; ülkelerarası ikili sıcak siyasi ilişkiler ve ülkelerin sahip olduğu doğal kaynakların yanı sıra jeo-stratejik konumları; Türkiye, Azerbaycan ve Rusya' nın işbirliğini olmazsa olmaz kılmaktadır.

Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin' in, 2004 yılı Aralık ayında, 35 yıldan sonra ve ilk kez Devlet Başkanı seviyesinde gerçekleştirdiği Türkiye seyahatinde, TC.Başbakanı Sn. Recep Tayyip Erdoğan' ın da iştirak ettiği toplantıda; DEİK Türk-Avrasya İş Konseyleri Başkanı Tuğrul Erkin, Türkiye ile Rusya arasında bugüne kadar ciddi bir gelişme sağlanamayan ve eksikliği hissedilen konulara değinirken, Rusya ve Türkiye' nin üçüncü ülkelerde hiçbir işbirliği projesi geliştirilememesi gerçeğinin de altını çizmiştir.

Bu gerçekten yola çıkılarak ATİB tarafından telafuz edilen ve adı konulan TAR Konsepti, Türkiye ve Azerbaycan dahil olmak üzere 130 milyonluk nüfusa sahip Orta Asya Cumhuriyetleri ile yaklaşık 230 milyonluk bir nüfusun bulunduğu Rusya, Ukrayna, Belarus, Gürcistan ve Moldova' nın da yer alacağı ' Bölgesel Ekonomik İşbirliği Modeli' nin oluşturulmasına hizmet edecektir.

Böylece genç ve dinamik 400 milyona yakın bir Pazar ve çok sayıda işbirliği fırsatı olan bir bölgenin dünya ekonomisine entegrasyonu çokuluslu projeler vasıtasıyla daha çabuk sağlanabilecektir.

NEDEN AZERBAYCAN?

Yukarıda da değinildiği gibi Azerbaycan' ın sahip olduğu doğal kaynaklar ve bu kaynakların uluslararası pazarlara çıkış yollarının Rusya ve Türkiye üzerinden geçmesi bölgesel işbirliğini bir anlamda zorunlu kılmaktadır. (Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı, Bakü-Tiflis-Erzurum Doğal Gaz Boru Hattı projeleri)

Bu gerçekleri gözönüne alarak hazırlanan konsept; Türk ve Rus bilgi ve teknolojisinin transferi yoluyla, Azerbaycan' da ekonomik değeri olan büyük proje/projelerin hayata geçirilmesini öngörmektedir.

Azerbaycan' ın bu üçgene dahil edilmesindeki diğer nedenler ;

1. 2005 yılının Rusya' da Azerbaycan yılı olarak ilan edilmesi,
2. Buna mukabil 2006 yılının Azerbaycan' da Rusya yılı ilan edilmesi,
3. Gerek Rusya' da gerek Türkiye' de çok sayıda Azerbaycan vatandaşının yaşamaları,
4. Azerbaycan' ın Rusya başta olmak üzere onüç BDT ülkesinden onbiri ile imzaladığı gümrük anlaşması,
5. Ulaşım ve nakliyenin kolaylığı ve nakliye maliyetinin ucuzluğu,
6. Enerjinin ucuzluğu
7. Gerek Türkçe gerek Rus dillerini çok iyi konuşan genç ve eğitimli işgücü
8. Projenin hayata geçirilmesi neticesinde üretilen mal/hizmetin nihai tüketiciye ulaşmasında rol oynayacak Azerbaycan' ı işadamlarının her iki ülkede de faaliyet göstermeleri

9. Azerbaycan' ın Rusya ve Türkiye ile coğrafik yakınlığının yanısıra Kafkasya, Orta Asya, Güney Asya ile Orta Doğu' ya yakınlığı nedeniyle yaklaşık 2 milyarlık bir pazara da çıkış imkanlarına sahip olması

1995 yılında itibaren başlayan siyasi ve ekonomik istikrar ile Kafkaslarda güven ülkesi ve BDT Cumhuriyetleri içinde bölgesinde ekonomisi en hızla gelişen ülke konumunda olan Azerbaycan; bu konumunu; Milli Lideri Haydar Aliyev' in başlattığı kalkınma hamlesini, ülkenin topyekn kalkınma hamlesine dönüştüren Devlet Başkanı İlham Aliyev' in idaresinde daha da sağlamlaştırmaktadır.

Ekonomik göstergelerin de açık olarak ifade ettiği ekonomik ve siyasi istikrar son yıllarda Azerbaycan' ı yatırımlar ülkesi haline çevirmiştir. Türkiye ve Rusya' nın ayrı ayrı yatırımlarını arttırdığı ülkede, geliştirilecek l işbirliğinin yaratacağı sinerji bütün bölgeye kısa sürede sirayet edecektir.

NELER YAPILMALIDIR?

1. DEİK – ATİB ve RTİB (Rusya - Türk İşadamları Birliği) içinden seçilecek ve sayısı kurumlarca belirlenecek ye/üyelerden oluşan Hazırlık Komitesi kısa süre içerisinde kurulmalıdır.
2. Proje alternatifleri seçilmelidir.
 - a. Kültürel bir proje
 - b. Sosyal içerikli bir proje
 - c. Ekonomik bir proje
3. Bölgede ekonomik yatırım fırsatlarını değerlendirmek üzere bir Yatırım Holding veya şirket kurulmalıdır.